

Nieuwe democratie op drijfzand

De startnotitie voor het programma nieuwe democratie is enthousiast maar onbekookt. De notitie gaat voor bij aan bestaande participatieinstrumenten, met name de wijkraden. Ook wordt niet geanalyseerd hoe het programma past op de bestaande bestuurscultuur met de dominante rol van ambtenaren in Haarlem. Haarlemmers voelen zich voor 92 % medeverantwoordelijk voor leefbaarheid in hun omgeving, maar slechts een kwart vertrouwt het gemeentebestuur. Prompte invoering van de nieuwe trendy instrumenten zal bestuur en burger niet zomaar dichter bij elkaar brengen. Integendeel.

De Wijkraden

In de stukken ontbreken de wijkraden bijna geheel (op twee terloopse uitzonderingen na). De 33 wijkraden dateren uit de vorige eeuw. Enkele honderden Haarlemmers zijn daarin momenteel actief. Ze verschillen sterk in kwaliteit. Er zijn heel actieve, gemiddelde en ook slapende wijkraden. Te vaak neemt de gemeente ze niet serieus. Met name ambtenaren negeren de wijkraden regelmatig. Sommige gemeenteraadsleden leggen wel vaak hun oor te luister bij die raden. Gemeentepannen worden soms in vergaande staat gepresenteerd zonder de wijkraad er in te kennen. Participatie wordt daarmee nogal eens gefrustreerd. De nieuwe plannen vergroten de kans dat de onvrede binnen goed werkende wijkraden toeneemt. Daarom is het absurd dat er geen link wordt gelegd tussen bestaande en nieuwe participatievormen. De indruk wordt nu gewekt dat wijkraden niet tellen. Wil de gemeente ze liever kwijt? Durf ze dan op te heffen. Als dat niet het geval is: neem ze dan serieus. Door eisen aan ze stellen: eis dat ze wijkplannen maken, hun bestuursleden laten doorstromen, en pogen een afspiegeling van de wijk te vormen, hoe moeilijk ook. Dan blijven er een aantal sterke wijkraden over. Juist die moeten serieus worden genomen. Als er plannen worden gelanceerd over een wijk zonder die wel goed werkende wijkraad tijdig er in te betrekken, moet de gemeente die plannen stilleggen. Een recht op een time out door de wijkraad zou niet misstaan. Ook moet de gemeente bereid zijn substantiële budgetten te decentraliseren aan goed werkende wijkraden. Niet alleen geld voor buurtfeestjes. Kortom: breng je oude schoenen eerst naar de schoenmaker als je niet weet of de nieuwe die in de etalage staan wel in jouw maat te krijgen zijn.

Het bestuur en de ambtenaren

De Haarlemse bestuurscultuur maakt participatie van burgers niet eenvoudig: raads- en commissievergaderingen vragen van publiek nogal wat zitvlees. Politieke fracties vangen elkaar steeds meer vliegen af. Wethouders vertrekken voordat ze effectief zijn geworden. Het voert te ver hier verbeteringsuggesties op te voeren. Wel moet helaas worden geconstateerd bijvoorbeeld aan de hand van de ervaringen rond de toekomstvisie van Haarlem, in 2017, dat de Raad van Haarlem zich soms geen raad weet met participatie. Men hield een plenair debat in de Raad over de input van Haarlemmers in de visie af, omdat die vermengd was met ambtelijke standpunten. Daarnaast vreesde de raad aan cherry-picking te doen en dan per fractie zich onvoldoende te kunnen profileren. In arren moede concludeerde de burgemeester dat de ambtenaren dan maar de opgehoeste ideeën van de Haarlemmers in hun tas mee konden nemen. Als spelregels zo vaag zijn bij bestaande participatievormen moet voor de nouveautés worden gevreesd. Haarlem heeft verder de hardnekkige reputatie een dominant ambtelijk apparaat te kennen. Voor een groot deel bestaand uit procesbegeleiders, gebiedsverbinders, communicatieadviseurs, juristen enz. Echte inhoudsdeskundigen zijn wegbezuinigd en worden dan maar op de markt ingehuurd (waar nauwelijks kennis over de Haarlemse context (bijv. wijkraden) bestaat. Zo huurt de verzwakte vierde macht adviesbureaus in, als vijfde macht. De insprekende burger treft naast de wethouder een adviseur aan uit Tilburg of Geleen die antwoord moet geven op zijn specifieke vraag over de buurt of wijk. Plannen komen zo uiterst stroperig of niet tot stand.

Die plannen zijn overigens voor gewone mensen nauwelijks leesbaar (zie de recente begroting).

Hoe hard ambtenaren of gemeenteraadsleden ook werken- dat is gelukkig wel het geval- het is de constellatie die het effect van persoonlijke inspanningen vaak teniet doet. Daar moet eerst grondig naar gekeken worden voordat men opnieuw burgers oproept mee te doen. Ruim de kast eerst op voordat je hem met nieuwe spullen volpropt.

Wie nu de plannen voor nieuwe democratie in het programma leest moet overigens vrezen dat de ambtenaren zich meester zullen maken van de nieuwe middelen die beschikbaar komen. Het wemelt van de plannen voor gesprekscycli, workshops, cursussen. Navelstaren dreigt.

Kortom

Het is, ook politiek, leuk om iets nieuws op te starten, maar onverantwoord om dat te doen zonder het bestaande instrumentarium te analyseren en er mee te verbinden.

De participerende Haarlemmer met diens kennis van de aard en inhoud van een probleem in zijn omgeving staat te vaak tegenover de ambtenaar met eenzijdige procedurele kennis. Hij of zij wil weerwoord op gelijk inhoudelijk niveau dan wel eigen oplossingen mogen uitvoeren.

Als B en W en Raad toch snel met de voorgestelde nieuwe democratie willen starten dan niet zonder een beginselverklaring te tekenen:

Het College c.q. de gemeenteraad is bereid om haar eindverantwoordelijkheid, zeggenschap over te dragen aan Haarlemmers en daarbij ook budgetten te decentraliseren om ze hun eigen plannen te laten uitvoeren.

Dan kan de Haarlemmer per keer toetsen of de nieuwe democratie geen wassen neus is. Voor minder doen we het niet. We zijn niet gek!

Haarlem.

24 november 2018

Jan van Eeden